

Kamenická, Eva

Záchranný archeologický výzkum kostela sv. Petra a Pavla v Dolanech

Archaeologia historica. 2005, vol. 30, iss. [1], pp. 377-395

ISBN 80-7275-056-9

ISSN 0231-5823

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140631>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Záchranný archeologický výzkum kostela sv. Petra a Pavla v Dolanech

EVA KAMENICKÁ

Záchranný archeologický výzkum kostela sv. Petra a Pavla v místě ZSO Dolany na rozhraní západočeského a středočeského kraje byl vyvolán záměrem obnovy ruiny kostela (obr. 1). Aktivita vzešla z vedení obce Hlince, do jejíhož katastrálního území tento kostel v nivě Berounky náleží. V 19. století hrozil tomuto kostelíku definitivní zánik a již tehdy se na něj soustředil zájem badatelů (Smolík 1865, 302–305, Rohoznický 1864). Stavba leží asi 150 m od levého břehu řeky a často byla ohrožena záplavami. Do interiéru kostela často vnikla voda z potoka Svatá, který tekł až do doby regulace koncem 19. století podél jižní stěny lodi (indikační skica 1841). V blízkosti kostela se rozkládala ve středověku osada, ve 14. století je tu uváděna fara a tvrz (Kočka 1931, 344).

V posledních padesáti letech byl kostel zcela opuštěn a nechán napospas osudu, v turistických mapách je již uváděn jako ruina. V r. 2002 byly zahájeny první kroky vedením obce Hlince k záchraně tohoto prastarého kostelíka (obr. 2). V červenci 2003 byl při výklizech sutin z interiéru zříceniny kostela prováděn archeologický dozor a současně odkryty vrstev nánosů při obvodu kostela. Pod nimi byl odkryt téměř neporušený oblázkový žlab podél všech stěn. Ten byl položen na závěr prací při poslední obnově kostela koncem 19. století (výkaz prací 1894). Také prostor před vstupem do kostela byl vydlážděn.

V sutinách uvnitř kostela byly nalezeny zlomky barokní kropenky¹ (obr. 10, restaurátorem doplněna), kříž z věžičky, hřeby a skoby, sesuté oltářní desky, různá kování a zbytky trámů. Veškerý materiál byl předán ke konzervaci a uložení Muzeu severního Plzeňska v Mariánské Týnici.

V záspěch při jižní stěně presbytáře u JV opěrného pilíře byl nalezen velký architektonický prvek ze zlatavého pískovce o délce 90 cm, šíři cca 30 cm, na jedné straně skosený a na středě vyžlabený (obr. 11). Zřejmě byl druhotně použit při stavbě opěráku po zbourání sakristie v r. 1894, osazen do jeho vrcholu, odkud se v nedávné době zřítíl. Jde patrně o část gotického okna, které bývalo v místě jižního vstupu a při zřízení barokního vchodu bylo odstraněno a použito jako všechny ostatní pískovcové kvádry a prvky do přístavby jižní sakristie (SHP Kamenická, 2004).

Po odstranění záspů uvnitř kostela jsme využili místa, kde chyběla dlažba, k doplnění poznatků týkajících se vývoje kostela. V severní stěně presbytáře je široká nika, která je zvenčí zazděna cihlovou příčkou. Tato situace vedla k domněnce, že tu byl rovněž vchod do severní sakristie, která byla odstraněna před stavbou barokní sakristie kolem r. 1720 (APA kart. 1074, 1718, VI).

Pro ověření různých úrovní dlažeb byla v JV koutu presbytáře odkryta malá sonda I/2003. Sonda II /2003 mezi oltářem a nikou v severní stěně presbytáře měla ověřit vztah dlažeb k základu oltáře a také zjistit dobu otevření vstupu do severního přístavku.

SONDA I/2003 (obr. 18) o rozměrech 70×70 cm, hl. 70 cm byla položena v JV koutu presbytáře, kde by s největší pravděpodobností mohly zůstat zbytky starších dlažeb. Šestihranné dlaždice o průměru 29 cm (hrana cca 15 cm, v. 5 cm) v současné úrovni podlahy presbytáře jsou z druhotně užitých barokních dlažeb, vybrané v r. 1894 při obnově kostela, kdy podlaha v celém prostoru kostela byla zvýšena. Navýšení z drobného lomového kamene (4 – snesení korun zdiva, demolice jižní sakristie) a vyrovnávací vrstva světlehnědé hlinité s oblázky (3) zvýšila úroveň podlahy v presbytáři o cca 25 cm. Pod touto vrstvou jsou zbytky

Obr. 1. Údolí Mže na rozmezí středních a západních Čech. Šipka označuje místo kostela sv. Petra a Pavla v nivě řeky. V popředí dvůr Dubjany.

Obr. 2. Celkový pohled na kostel sv. Petra a Pavla po obnově v roce 2004 (od jihozápadu). Dolany, k. ú. Hlince, okres Plzeň-sever.

původní barokní dlažby, uložené do rezavohnědé jílovité vyrovnávací vrstvy (5). Jde o stejný materiál, použitý jako pojivo cihel kolem barokních oken, nebo v cihlové zazdínce kolem otvoru oratoře.

Tenká hlinitopísčítá vrstva (6) s úlomky bílých omítek náleží rovněž do doby barokní obnovy kostela kolem r. 1720. Tehdy došlo k pekování kvalitních bílých vápenných omítek, místy byly odstraněny, místy překryty silnou vrstvou jemně písčítých šedavých omítek, které srovnaly povrch stěn. Bylo proraženo několik rozměrných oken a v jižní stěně presbytáře otvor do oratoře (v profilu s množstvím úlomků bílých omítek). Také v baroku došlo k navýšení vnitřní úrovně tmavohnědou hlinitou vrstvou (7) zhruba o 20 cm.

V obou sondách – tedy v prostoru celého presbytáře se nám objevuje tenká, béžová písčítá vrstvička se zrnky vápna, zesílená u obvodu stěn (8). Je to zbytek materiálu při nahazování stěn *běžovou písčitou maltou s kvalitními bílými vápennými omítkami, které pokrývají ještě dnes velkou plochu vnitřních stěn*. Patrně na této srovnané vrstvě byla současně položena dlažba, ta ale nebyla v sondách I a II zachycena. Vrstva náleží renesanční fázi obnovy kostela. Středně hnědá hlinitá vrstva se zrnky béžové malty (9) vyrovnává plochu presbytáře před nahazením omítek. V JV koutu v hloubce 60 cm bylo dosaženo maltového lože s lomovými kameny (10). Žlutá silně písčítá malta je shodná s pojivem zdíva presbytáře a svažuje se od JV kouta ke středu.

SONDA II/2003 (obr. 15, 18) byla otevřena v prostoru mezi oltářem a nikou v severní stěně presbytáře, měla rozměry 210×70 cm, těžena do hl. 180 cm, kde bylo dosaženo základové spáry severní stěny presbytáře.

Byl sledován vztah vrstev v nice k omítkám na jejich stěnách. Na západním profilu je patrné, že při otevření otvoru do severní sakristie tu byla pouze úzká nika vstupu, teprve později byla rozšířena (r. 1894?) a její špalety se široce otevírají dovnitř.

Protože tu bylo možné ověřit různé fáze základu hlavního oltáře, který se před výklizem jevil jako rozpadlá hromada kamenů, ale v J profilu se jeho základ se stupňovitě rozšiřoval, prodloužili jsme sondu podél oltáře k východu (II a/2003).

Popis východního profilu sondy IIb (obr. 15) – pod zbytky pálených šestihranných dlaždic a zlomků cihel je rovněž vrstva hlíny a lomových kamenů jako u sondy I (vrstva 1–4), navýšení úrovně z r. 1894.

Spodnější tři vrstvy náleží barokním úpravám kostela – ve vrstvě 6 jsou větší zlomky bílých vápenných omítek, které signalizují radikální přeměny dolanského kostela v té době. Vrstva obsahuje i příměs šedé jemně písčité malty, kterou jsou nahazeny stěny v této stavební fázi. Všechny tyto vrstvy vstupují do výklenku a doléhají k cihlové zazdínce dřívějšího vchodu. Také slabá vrstva 8, béžová písčítá, ač místy mizí, prostupovala nad vybourané zdívo S stěny i s navýšením úrovně tmavohnědou hlinitou vrstvou 9 – náleží fázi nahazení béžovou maltou s bílou kvalitní omítkou (renesanční úpravy).

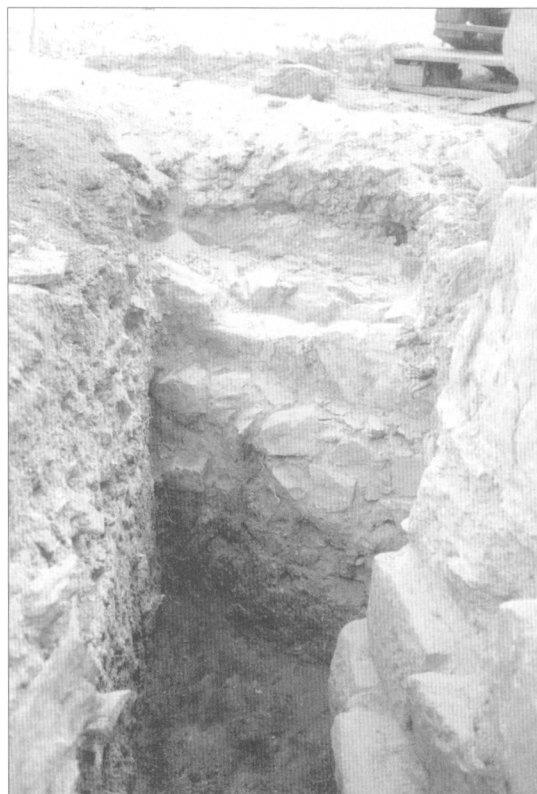
Těmto úpravám předcházela *dostavba zdíva nad triumfálním obloukem, kde je užito jiné kvality kamene, rozdílné skladby i malty – rezavé až načervenalé písčité*, stejně jako je tato vrstvička v sondě II v blízkosti oblouku (10). Nekvalitní malta a také zlomky prejzů použité v tomto úseku zdíva svědčí o pozdějším dozdění. Stejná červenavá písčítá vrstvička vstupuje v nejspodnější úrovni do prostoru severního vchodu. Všechny tyto stavební úpravy pak pokrývají bílé pekované omítky, je tedy zřejmé, že k přezdění zdíva nad vítězným obloukem došlo před renesanční obnovou.

Všechny popsané vrchní vrstvy do hloubky cca 50 cm od dnešní úrovně dlažby nejsou v místě sond porušeny vkopem hrobů (obr. 15). Dva hroby, uložené v stejné úrovni vlevo od oltáře, náleží tedy do období (pozdní?) gotiky (obr. 3). Hrobové jámy jsou vyplněny kyprou tmavší hnědou hlínou (11), výplně obou hrobů se nedaly navzájem odlišit. V nich bylo několik zlomků keramiky, které můžeme datovat nejdéle do 15. století.

V hloubce cca 1 m pod současnou úrovní je také rozšířený základ severní stěny, výše je zdívo pečlivě licované, spojené žlutavou silně písčitou maltou. K rozšířenému základu

Obr. 3. Sonda II/2003 mezi hlavním oltářem a severní stěnou presbytáře.

Obr. 4. Sonda III/2003 u JV opěráku. V základu jsou druhotně použity kvádříky z románské fáze kostela. Ve spodní vrstvě nález denáru z let 1125–1140.

přilíná tuhá šedohnědá jílovitohlinitá vrstva s drobnými uhlíky (14). Do ní jsou zahloubeny výše zmíněné dva hroby. *Do stejné vrstvy je založen také základ oltáře, ale především je v ní znatelný vkop pro základ presbytáře (obr. 15 vlevo).*

V úrovni cca 150 cm pod současnou podlahou byl v této tuhé jílovité zemině odkryt dětský hrob, orientovaný V-Z, jehož levá ruka byla odstraněna vkopem pro základ presbyteria, hrob je tedy starší než základ tohoto kostela. Také pod úrovní tohoto hrobu pokračuje tmavá tuhá jílovitá (17), po odtěžení dalších 30 cm, v hloubce 180 cm od současné dlažby bylo dosaženo základové spáry stavby.

Vrstvy severního a východního profilu v sondě IIa/2003 se shodují s výše popsanými, probíhají ve stejných výškových úrovních o zhruba stejné mocnosti (obr. 15).

Popis jižního profilu a severního u oltáře v sondě II a/2003 – na boku oltáře, jehož užší základnu (85 cm) v navýšené podlaze při obnově r. 1894 tvořila pravidelně opracovaná pískovcová deska (náhrobek?), překrytá další plochou břidlicovou deskou, byly dobře zachovány bílé omítky. Těleso oltáře pod navýšenou podlahou je širší (min. 110 cm). Omítky na severním boku dosahují až k vrstvě 8, tj. k béžové písčité se zrnky vápna, která má stejné složení jako omítky obnovy kostela v renesanci. Omítky širšího oltářního stupně jsou tu šedobílé silně písčité a vápenité, pevné.

Pod vrstvou 8 a 9 se základ ještě rozšiřuje o cca 20 cm na boku, o 40 cm před západním čelem. V úrovni rozšířeného základu přiléhá poslední vrstvička (10) – rezavá písčitá, pokrývající v ploše kolem oltáře tmavě hlinité hrobové výplně, které obsahují množství drobných jednotlivých kostí a jejich zlomků (11).

Základ oltáře v této spodní úrovni je skládán z drobného lomového kamene, v hloubce cca 1 m pod podlahou jsou velké lomové kameny základu (obr. 15). Pojivo je jílovité. Silnější hrubě písčitá žlutá vrstva (12) vlevo podél severního základu oltáře je totožná se spodní silnou maltovou vrstvou v sondě I v JV koutu presbytáře. Podle srovnání malt ve zdivu náleží této fázi stavby gotického závěru. Tato vrstva je přerušena vkopem jednoho z hrobů, stejně jako hlinitá vrstva 13.

Pod těmito vrstvami již následuje tuhá šedočerná jílovitohlinitá, která dosahuje až pod základovou spáru kostela a náleží ještě staršímu pohřebišti. Do ní je základ oltáře založen, základový vkop není viditelný.

Na jižním profilu základ oltáře vystupuje nápadně k západu (jeho šíře je cca 160 cm) a je ještě porušen uložením dalšího hrobu před oltářem – v jeho výplni pod SZ nárožím oltáře i vlevo od něj byla zachycena destrukce lomových kamenů (obr. 15, vrstva 11, 16).

SONDY V EXTERIÉRU

Po obvodu kostela byl zatím odkryt oblázkový žlab a půdorys jižní sakristie, která byla zbořena r. 1894. Odkrytý půdorys má rozměry cca 500×610 cm, šíři stěn více než 90 cm. Při východní straně byla odkryta nika okna, plentovaná cihlami. Západní stěna sakristie přiléhala přímo k JV nároží lodi, kde byl v baroku odstraněn operák a po zrušení sakristie r. 1894 tu byl znovu doplněn. V něm je použito množství pískovcových prvků, které byly už při stavbě sakristie použity druhotně.

Pro ověření situace základu sakristie a staršího operáku při JV nároží byla položena sonda III/2003 – odkryla stav základu gotického i novějšího pilíře. Celý opěrný pilíř byl vystavěn znovu r. 1894 z nárožních kvádrů a jiných prvků odstraněné sakristie (světlé žíhané pískovce gotické fáze). Z něj pochází také již výše zmíněný prvek gotického okna, vybouraný z jižní stěny lodi (obr. 11).

Popis sondy III/2003 o rozměrech 70×120 cm otevřené u základu operáku – ta byla pak prodloužena k jižní stěně presbytáře. Složení vrstev v okolí operáku odpovídá časovému vývoji stavby: vrstva 1 se světlehnědým sytkým zásypem ubíhá šikmo vzhůru od spodní hrany pískovce – odtud byl založen operák v r. 1894 (hl. – 20 cm pod terémem). V levé části základu nového operáku chybí kvádr, je založen na vrstvách destrukce 2 – světlehnědá hlína se zlomky cihel, lomového kamene, omítek. Cca 30 cm mocná vrstva 3 je z doby stavby sak-

Obr. 5. Dolany, kostel sv. Petra a Pavla – pohled do interiéru.

ristie – jsou tu zlomky z opracování zlatavého pískovce, lom. kamene, ale i bílých vápenných omítek na běžovém jádru (otevření otvoru vstupu a oratoře).

Pod ní v místě chybějícího kvádrů zabíhá nad starší základ tenká tmavěhnědá hlinitá (3a) a světlebéžová písčité se zrnky světlé písčité malty a úlomky lomového kamene (proražení otvoru do oratoře původním zdívem presbytáře, odbourání gotického operáku). *Tyto vrstvy náležejí etapě přístavby jižní sakristie kolem r. 1720 (APA kart. 1074, 1718).*

V hl. 50–60 cm od současného povrchu jsou již neporušené hrobové zásypy (4), tmavohnědé hlinité kypré, se zrnky béžové malty a zlomky lidských kostí. Ve stejné vrstvě byla nalezena v hl. 80 cm u J základu drobná bronzová záušnice.

Do těchto vrstev byl založen základ sakristie z hrubě opracovaných středně velkých lomových kamenů, *lícovaný, přisazený na západní straně vnitřní líci k základu gotického operáku. Základové kameny jsou spojeny žlutohnědým jilem. V místě rozšíření má základ šíři 110 cm, základová spára je v hl. 160 cm pod dnešním terénem (obr. 4).*

V hl. 20 cm pod rozšířeným základem gotického operáku je již černošedá, tuhá jílovito-hlinitá vrstva (5), neporušená vkopem mladších hrobů a pod základovou spárou západního základu sakristie v hl. 160 cm v ní byl nalezen hrob v anatomické poloze.

V základu gotického operáku jsou použity pravidelně opracované kvádríky 25 cm vysoké, 50–60 cm délky, z pevného lomového kamene místní proveniencí. Jako pojivo je užitá bělavá pevná vápenná malta. *Podle dalších sledování se kvádríky nachází i v ostatních základech operáků, ve zdívu presbytáře a jednotlivě i v obvodových stěnách kostela.*

Po zjištění těchto skutečností byla sonda III/2003 ještě prodloužena od operáku řezem pod bývalou podlahou sakristie k jižní stěně presbytáře – IIIa/2003. Měla rozměry 250×80 cm, dokumentovaný západní profil má délku 160 cm (obr. 18).

Na oblázkový žlab napojovala ve stejné úrovni vrstva lomového kamene v celé ploše zbourané sakristie. Šikmo přes plochu kámen scházel, zřejmě tudy odtékala voda z JV koutu.

Také hlinitá vrstva 2 náleží planýrování po odbourané sakristii r. 1894. V této úrovni byl práh vstupu do presbytáře, níže pak pokračuje pečlivě lícované zdivo základu závěru z lomového kamene, spojené písčitou žlutou maltou s oblázky.

Při líci kamenného zdiva presbytáře pod prahem tu zůstal zbytek původních vrstev před stavbou sakristie (4). Výše je cihelná zazdívka vstupu do jižní sakristie, mírně předstupuje před líc kamenné stěny. Vrstva 3, 5 a 7 náleží k době stavby a pak zániku barokní sakristie – jsou tu zlomky zlatavých pískovců, bílých pekovaných omítek, ale i lomového kamene a žlutavé písčité malty. Při barokních úpravách tu došlo k proražení velkého otvoru do oratoře v patře, zřízení vstupu, bylo zrušeno gotické okno na středu jižní stěny a zazděno vysoké okno ve východní stěně. Z něho se do vrstvy 5 dostal zlomek vrcholu kružby (trojlist). Při základu staršího pilíře zůstala světlehnědá hlinitá svažující se vrstvička s příměsí úlomků lomového kamene a žlutou písčitou maltou (odstranění staršího opěrného pilíře). Níže je patrná výplň základového vkopu pilíře (9). Pod těmito vrstvami jsou již opět neporušené hrobové záasy s tmavohnědou kyprou hlínou, ve výplni jsou četné hrudky žluté písčité malty, náležející stavbě gotického kostela (8). Obsahuje rovněž velké množství zlomků lidských kostí, nebyl tu však žádný hrob v anatomické poloze.

Rozdíl licovaného zdiva a rozšířeného základu stěny je patrný v hl. 70 cm pod barokním prahem jižní sakristie. Zhruba ve stejné úrovni je rozšířen i základ pilíře, teoreticky by tedy v této úrovni mohl být terén při stavbě gotického kostela. *V hloubce 150–160 cm bylo dosaženo základové spáry presbytáře.* Tam je založeno zdivo do černohnědé hutné jílovito-hlinité vrstvy (10) – stejné, jako se nám objevuje ve všech prozatím otevřených sondách. Také ta obsahovala zlomky lidských kostí a *pod základovou spárou závěru byl odkryt hrob v anatomické poloze (část páteře a žebra), dokládající opět existenci staršího pohřebiště před stavbou tohoto kostela.*

V hrobových zásepech ve vrstvě č. 8 při stěně presbytáře *byl nalezen denár z doby vlády Soběslava I. (r. 1125–1140).* Mimo řady nálezů ze středních Čech je znám jen z nálezů v Netolicích, na území západních Čech je tento nález prvý² (obr. 13).

Stavebně historický průzkum

Souběžně s archeologickým výzkumem bylo nutné urychleně provést rovněž stavebně historický průzkum, vzápětí měly následovat stavební práce k zajištění kostela. Koruna zdiva nad presbytářem i vítězným obloukem již byla v létě 2003 přezděna a tím bylo znemožněno rozpoznání následnosti předpokládaného navýšení presbytáře vzhledem k zdivu nad vítězným obloukem. *V literatuře je uváděn kostel jako raně gotický, byla rozlišena pozdně románská stavební fáze (Durdík 1975, 1979, Libal 2001, 76).* Pro značný rozsah materiálu není možno zde uvádět výsledky SHP, pouze v souhrnu:

Loď kostela je stavěna v jedné časové fázi, všechny opěráky na nárožích jsou provázány pečlivě se zdivem lodi, jsou stavěny současně s touto gotickou stavbou (mimo JV opěráku). Mezi zdivem presbytáře a zdivem lodi je však na severu i jihu svislá spára, loď navazuje na již dříve stavěný pravoúhlý presbytář.

Téměř čtvercový závěr o rozměrech 6,2×6,8 m je stavěn z lomového kamene, nároží jsou místy armována pravidelně přitesanými kvádry. V ose severní a jižní stěny jsou zazděna původní vyšší úzká okénka s oblým záklenkem z lomového kamene (120×50 cm). Při barokní přestavbě byla téměř zrušena vložním velkého okna, vpravo od jeho špalety se projevují spáry a nepatrnou částí záklenku.

Stejně okénko bylo patrně ve východní stěně, při úpravě v období vrcholné gotiky však sem bylo vloženo vysoké okno, jehož vnější obvod je z narudlého hrubozrného pískovce. Lomený oblouk ve vrcholu byl odstraněn rovněž při barokní přestavbě, kdy bylo okno zazděno a na jeho místo byl zavěšen velký oltářní obraz (Podlaha 1912, 22). Ten byl na stěnu připevněn pomocí skob do několika vložených kulatin (obr. 5). Pod podlahou jižní sakristie, přistavěné v baroku, byly nalezeny zlomky kružby z vrcholu tohoto gotického okna.

Ve vrcholné gotice došlo k navýšení presbytáře, horní třetina je zděna drobnějším

Obr. 6. Sonda IV/2004 od severozápadu. Ze západní stěny kostela vystupuje základ románské věže, který narušuje starší hrob.

Obr. 7. Sonda I/2004. Jižní stěna věže starší etapy románského kostela.

Obr. 8. Severní sakristie. Pohled na základ SZ nároží.

Obr. 9. Hlavice románského sloupu
užitá druhotně v římsě JZ nároží
kostela.

Obr. 10. Patka románského sloupu
druhotně opracovaná jako barokní
kropenka.

Obr. 11. Druhotně zazděný archi-
tektionický prvek ze starší fáze
kostela - bankál (?).

lomovým kamenem, zdivo je pečlivě řádkováno. Vnitřní stěny presbyteria nenesou stopy zaklenutí, v sondách však byly nalezeny zlomky bílé vápenné, červeně malované omítky, náležející vrstvám před renesančními úpravami. Původní je drobný pravouhlý výklenek sanktuaria v jižní stěně a rovněž malé niky ve stěně kostela u bočních oltářů.

Vítězný oblouk byl stavěn pravděpodobně současně s lodí kostela. Jeho přiložení bylo patrné na vnitřní straně presbytáře, *kde k původním kletovaným omítkám interiéru na severní straně přiléhá zdivo vítězného oblouku na spáru. Presbyterium bylo tedy částí starší stavební fáze kostela.*

Nad vrcholem vítězného oblouku však je zdivo naprosto jiného charakteru, nekvalitní rozpukané břidlice spojené rezavě červenou písčitou maltou. Je viditelnou nepravidelnou spárou napojeno na starší boční zdivo, které plynule přechází v obvodové zdivo lodi (obr. 5). Tyto úpravy překrývají zbytky bílých omítek na běžovém jádru, které byly nahozeny při radikální obnově kostela v renesanci (patrně Albrecht Kolovrat Krakovský před r. 1543 – Kočka 1931, 346, 348). Pravděpodobně během válečných událostí došlo k zřícení vrcholu vítězného oblouku a při obnově kostela ve zmíněné fázi byl znovu dostavěn.

V jižní stěně lodi byla původně dvě středně velká okna osazená ze zlatavých pískovců gotické fáze, stejně jako vítězný oblouk a kvádry nárožních opěráků. Okno vpravo při barokní obnově zůstalo, bylo pouze zazděno. Druhé okno na středu stěny bylo odstraněno při zřízení širšího barokního okna. O jeho existenci svědčí nevýrazná stopa pravé špalety vedle okna v interiéru. Také vchod od jihu zanikl téměř beze zbytku (2 lomové kameny záklenku). Teprve z archeologických sond bylo možné prokázat, že na středu jižní stěny byl rovněž vstup, který proražení pravouhlého dveřního otvoru v baroku zmizel (nalezen práh v nižší úrovni).

Východnější okno, zazděné a nahozené omítkami v baroku, se zachovalo neporušené dodnes. Nahoře je zaklenuto půlkruhem, vrcholový prvek je na rozdíl od ostatních zlatavých pískovců z šedavého jemnozrnného pískovce (obr. 2). Okno má drážku na osazení výplně (Durdík 1979, 213). Okénko na tribunu na jižní stěně nebylo, je naopak situováno v západní stěně, poblíž JZ opěráku. Jde o monolit rovněž z šedavého jemného pískovce. Toto románské okénko je zde použito druhotně, má vnitřní světlost 74×22 cm a osvětlovalo v mladší fázi schodiště na tribunu. Trám tribuny byl vsazen těsně pod ním, omítky na starší (gotické) části západní stěny jsou za trámem, na mladší části západní stěny omítky za trámem chybí.

Na vnějšku západní stěny vystupuje vpravo od vstupu výrazná svislá spára, která prochází stěnou až ke koruně. Také v interiéru se projevuje dokonce rozdílnou šíří stěny. To mě vedlo k názoru, že v čele kostela stála věž, která byla později stržena a čelo západní stěny dozděno. Při bližším průzkumu je zjevná i málo zřetelná šikmá spára vlevo od vstupu, která stoupá od země až k vrcholu SZ opěráku – je hranicí dozdivky západní stěny. Přes střední zazdivku i starší zdivo jsou nataženy bílé vápenné omítky na běžovém písčitém jádru, a stejně jako v interiéru jsou pekovány před nahozením šedých jemně písčitých barokních omítek. Také v interiéru jsou zachovány *nejstarší omítky v JZ koutu s románským okénkem až po zmíněnou spáru a pak na jižní stěně vpravo od okna.* Je otázkou, jak byla od baroka osvětlena tribuna, neboť k proražení západního okna došlo podle písemných pramenů až při opravě kostela v r. 1894 (výkaz prací).

Severní stěna kostela je pravidelně vyzdívána větším lomovým kamenem, na středu své výšky má výraznou horizontální spáru, naznačující snad stavební časový předěl (řádka z výrazně větších lomových kamenů). V pravidelném odstupu tu jsou jen otvory po lešení, zazděné zlomky cihel. Jediným otvorem je barokní okno, které porušuje celistvost této stěny. Za SV opěrákem se zdivo lodi opět na spáru připojuje ke zdivu presbytáře.

Popis severní a jižní sakristie, otázka věže

Z písemných pramenů plyne, že k r. 1718 žádala hraběnka Gabriela Lažanská o povolení přistavění nové jižní sakristie (SÚA 1718, APA kart. 1074). Již dříve, za života jejího manžela (zemřel roku 1715), byl pořízen hlavní oltář a další vybavení kostela (farní kroniky kožlanské, inventář). Více o stavebních úpravách není známo, ač šlo o rozsáhlou obnovu kostela.

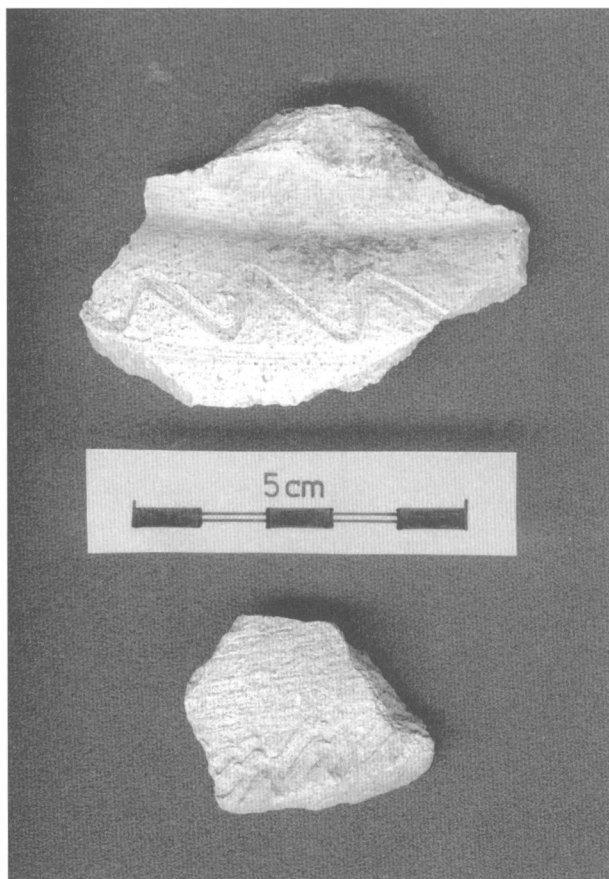
Obr. 12. Nálezy z hrobových vrstev v blízkosti základů (zleva a, b, c, d).

Obr. 13. Dolany, kostel sv. Petra a Pavla, sonda III/2003. Soběslav I. (1125–1140), denár malého střížku. Postava s praporem a velkým štítem v perlovci, v opise SO-EZLAVS. Revers: poprsí zleva držící před sebou kříž v perlovci. Opis SW-NCEZLAVS.

Z průzkumu je zřejmé, že byly probourány otvory pro rozměrnější barokní okna téměř na všech stěnách, vstupní otvory na západě a jihu byly osazeny pravouhlym ostěním s lištou, starší kvalitní vápenné omítky byly pekovány a vyrovnávány v celém interiéru kostela. Byla navýšena podlaha a položeny šestiboké dlaždice, také zřízeny (obnoveny?) boční oltáře, po jejichž boku je původní nika v gotickém zdivu.

Ze stavebně historického průzkumu je zřejmé, že na severu stála dříve při boku presbytáře sakristie, zaklenutá valenou klenbou (otisky malty, náběh klenby). Vstup z presbytáře byl v baroku zazděn, naopak na jihu byla přistavěna nová sakristie, v jejímž patře byla oratoř. Na základy severní sakristie byl tehdy přistavěn jiný objekt, pravděpodobně márnice, přístupná z venku. Byla zřejmě zpevňována koruna kostela (zazděná románská hlavice, obr. 9), snad zřízen i nový krov. Při jižním vchodu byla osazena pískovcová kropenka, použitá druhotně, přitesaná z patky románského sloupu (obr. 10). Po časném zazdění jižního vstupu (povodně) byla přemístěna k západnímu vchodu. *Průměr patky a nalezené zazděné hlavice je shodný, sloupek však nebyl nalezen.*

Obr. 14. Nejstarší keramické zlomky z hrobových vrstev.

Ve zdivu barokní jižní sakristie byly rovněž použity druhotně architektonické prvky gotického kostela (zrušené jižní okno), po demolici r. 1894 byl z těchto pískovců znovu vystavěn JV opěrný pilíř.

K těžkému poškození kostela a snad i jeho opuštění dochází v šedesátých či sedmdesátých letech 15. století, kdy byla zničena i ves. V r. 1481 jsou již uváděny Dolany jako pustý (Komorní soud 686, T 25, Kočka 1931, 346).

Po r. 1530 připadly vesnice Albrechtu Kolovratovi z nedalekého Krakovce, ten založil tvrz ve Všesulově, kde přebýval a obnovil mnohé poustky, velmi pravděpodobně také kostel v Dolanech, jenž sloužil jako farní pro několik okolních vesnic. V těchto pramenech je uváděno, že si toto místo oblíbil a často sem zajížděl na ryby. Zemřel r. 1543, zanechal nezletilého syna Kryštofa. Kryštofem je r. 1553 darován kostelu velký zvon (Smolík 1865, 303). Tento mohutný zvon se dodnes zachoval, byl přemístěný r. 1878 do věže zámeckého kostela ve Chřiči, stejně jako druhý menší, darovaný Hynkem Týřovským r. 1684 (popis tamtéž).

Je otázkou, kde byl zvon v době po odstranění románské věže v západním čele umístěn. V PA VI Smolík uvádí, že na nové (dřevěné) věži visí dva velké krásné zvony, k východu je umístěn... (Smolík 1865, 303). Tato věžička již byla koncem 19. století opět v havarijním stavu (výpis materiálu). Stěny presbytáře na severu ani na jihu nenesou stopy připojení věže, velikost presbytáře a šíře stěn (90 cm) také vylučuje nadstavbu věže. V 19. století byly tedy těžké zvony umístěny v dřevěné věžičce nad středem západní stěny, její konstrukce musela ale rychle podléhat zkáze.

Archeologický výzkum v r. 2004 potvrdil a doplnil poznatky, které přinesl stavebně historický výzkum. Na jaře 2004 bylo provedeno magnetometrické měření, které však v těsné blízkosti kostela nepřineslo očekávané výsledky – měření zkrlesl oblázkový žlab po obvodu kostela, zádlazba před západním vstupem znemožnila zachycení předpokládaných základů věže. Naopak při měření se objevil pravidelný čtvercový objekt při severní stěně kostela, rozsáhlý světlý obrys při jihozápadním nároží lodi zasahující až před západní vstup signalizoval sebrání ornice v tomto prostoru. Také na místě sakristií se objevily nezřetelné světlé obrysy.

V prvé řadě byla tedy drobnou archeologickou sondáží ověřena existence věže při západním průčelí. Před spárou v západní stěně byl odkryt základ z lomového kamene, vystupoval cca 130 cm před líc západní stěny. Na JZ straně byl nalezen nárožní kvádr, mladší zdívo západní stěny bylo odděleno širokou spárou od tohoto základu, malta se výrazně lišila barevností. Po odtěžení promísených zásypů hrobů při západní lici a očištění jižního boku základu věže se objevily tři vrstvy kvádrů, spojených bělavou pevnou maltou (obr. 6, 7). *Namísto gotické věže se tedy objevil starší základ románské stavby.* Základ z hrubého lomového kamene vstupuje dovnitř vedle základu gotické lodi (obr. 7).

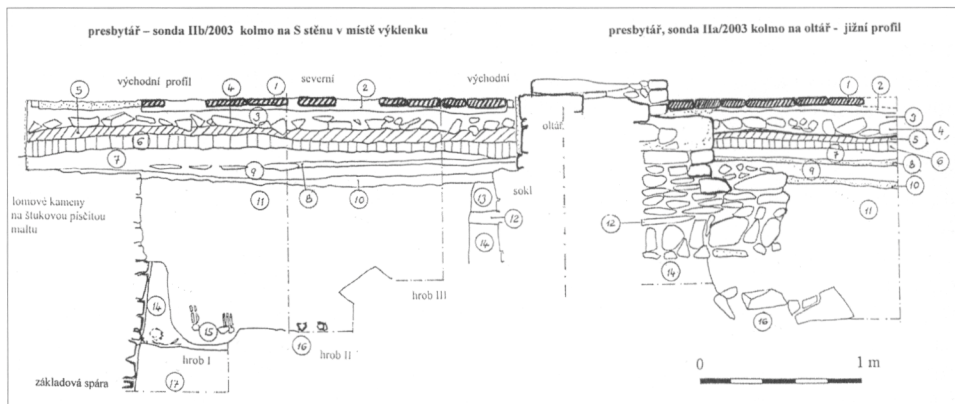
Také sonda na levé straně vchodu zachytila severní stranu věže, její šíře v čele západní stěny je 370 cm a celý jednolitý základ věže byl uvnitř proložený lomovým kamenem do lité bělavé malty (obr. 16). Západní základ je narušen novověkým hrobem, orientovaným na rozdíl od ostatních zjištěných na západ. Mělce pod terénem u západního vstupu byl nalezen křížek z období baroka,³ v hrobových zásypech vpravo od vchodu byl pak drobný prstýnek z točeného drátku (foto 12a, d).

Po odbourání věže, jejíž úroveň je 30 cm pod současným terénem, byla přezděna od zmíněné svíslé spáry téměř celá západní stěna kostela znovu ze smíšeného kamene, místy jsou užity zlomky prejzů. Malta je běžová, se zrnky vápna, písčitá. Ze staršího zdíva zůstalo stát pouze torzo včetně SZ opěráku, má stejné pojivo jako jižní část západní stěny. Poté byla celá západní stěna nahozena kvalitní vápennou maltou s bílými omítkami, stejně jako interiér kostela. Tyto omítky byly v baroku pekovány a stěny vyrovnávány – jádro barokních omítek je světle šedé, jemně písčité.

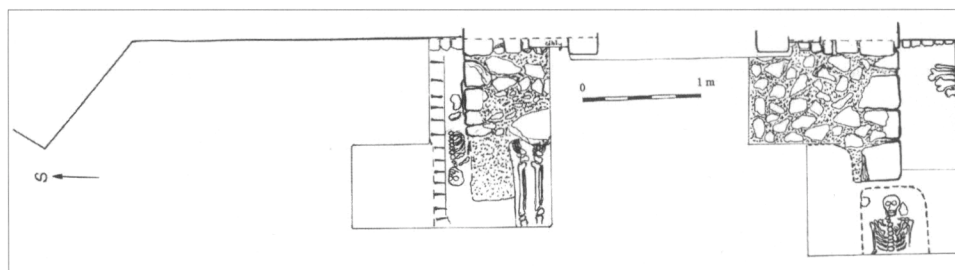
V interiéru pod omítkami zůstalo několik kusů dřeva, jak kulatin z lešení, tak zpevnění k zachycení barokního oltáře. V severní stěně v úrovni trámů tribuny je zazděna velká část trámu, která by přispěla k datování vložení tribuny, náležející k velkým přestavbám kostela – patrně v době, kdy byla odstraněna západní věž. Bohužel se nepodařilo časově tento trám datovat, letokruhy jsou příliš řídké. Byl znovu zazděn a vzorek uložen, po zpřesnění dendrochronologické řady bude možné jej snad někdy určit, stejně jako drobnější kulatiny.

Již zmíněné barokní přestavby se dotkly zejména presbytáře, v jižní stěně byl otevřen otvor do přístavby sakristie a oratoře. Současně byla zazděna malá původní okénka v severní a jižní stěně a rovněž velké gotické okno s kružbou v ose východní stěny, jeho místo zaujal velký oltářní obraz. V jižní i severní stěně lodi a presbytáře byla otevřena okna stejných rozměrů, vstupní otvory rozšířeny a osazeny pravouhlym ostěním. V celém interiéru byla navýšena podlaha a položena dlažba z šestibokých pálených dlaždic. Také hlavní oltář byl zmenšen a navýšen.

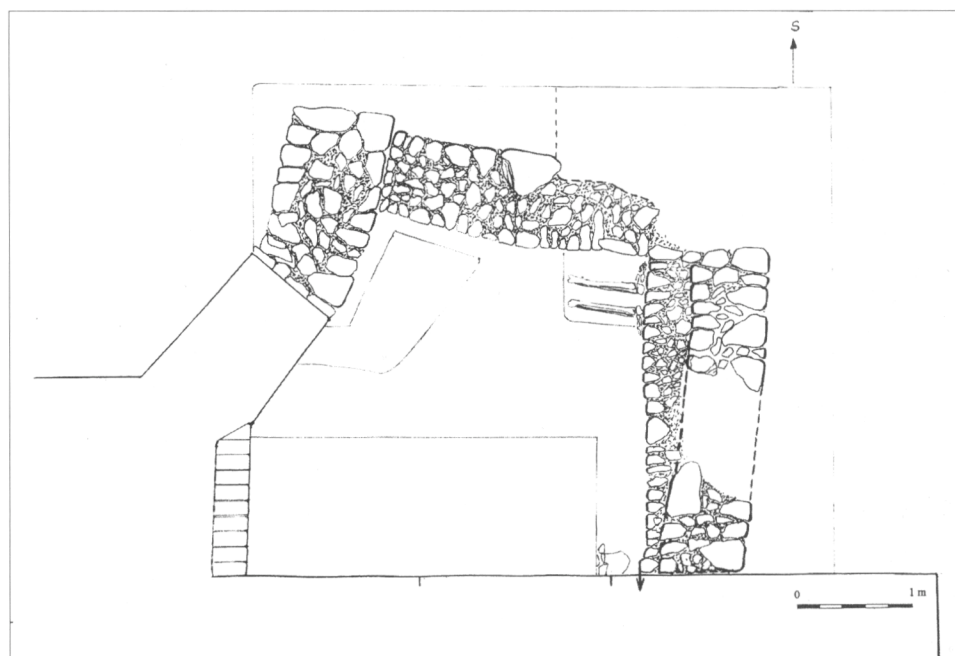
Od barokní přestavby docházelo jen k doplnění vybavení mobiliáře kostela nebo drobné údržbě, např. zazdění jižního vstupu. Majitelem panství se stal v r. 1764 Ústav šlechticů v Praze, Chříč sloužila jako letní sídlo (farní kronika Chříč). V r. 1768 tam byl zřízen zámecký kostel a péče o dolanský kostelík upadala. Po r. 1837, kdy bylo na stráni nad řekou postaveno 8 domků nových Dolan, byl kostelík ještě vybaven a restaurovány obrazy (tamtéž). Tehdy sloužil pro obec Hlince a Studená, v té době se tam ještě občas pohřbívalo (matriky kožlanské). Dále nebyl již kostel udržován a od r. 1880 se rozhodovalo o jeho demolici. Po dlouhých peripetiích prosadily okolní obce jeho obnovu a v r. 1894 byly konečně práce zahájeny. Barokní sakristie byla údajně v takovém stavu, že ji bylo třeba odbourat (posudek komise 1883). Byl uzavřen otvor oratoře a na jeho místě situováno okno stejných rozměrů

Obr. 15. Kostel sv. Petra a Pavla v Dolanech. Profily sondy II/2003 u hlavního oltáře.

Obr. 16. Kostel sv. Petra a Pavla v Dolanech. Půdorys románské věže vystupující ze západní stěny gotického kostela.

Obr. 17. Kostel sv. Petra a Pavla v Dolanech. Odkrytý půdorys základů severní sakristie.

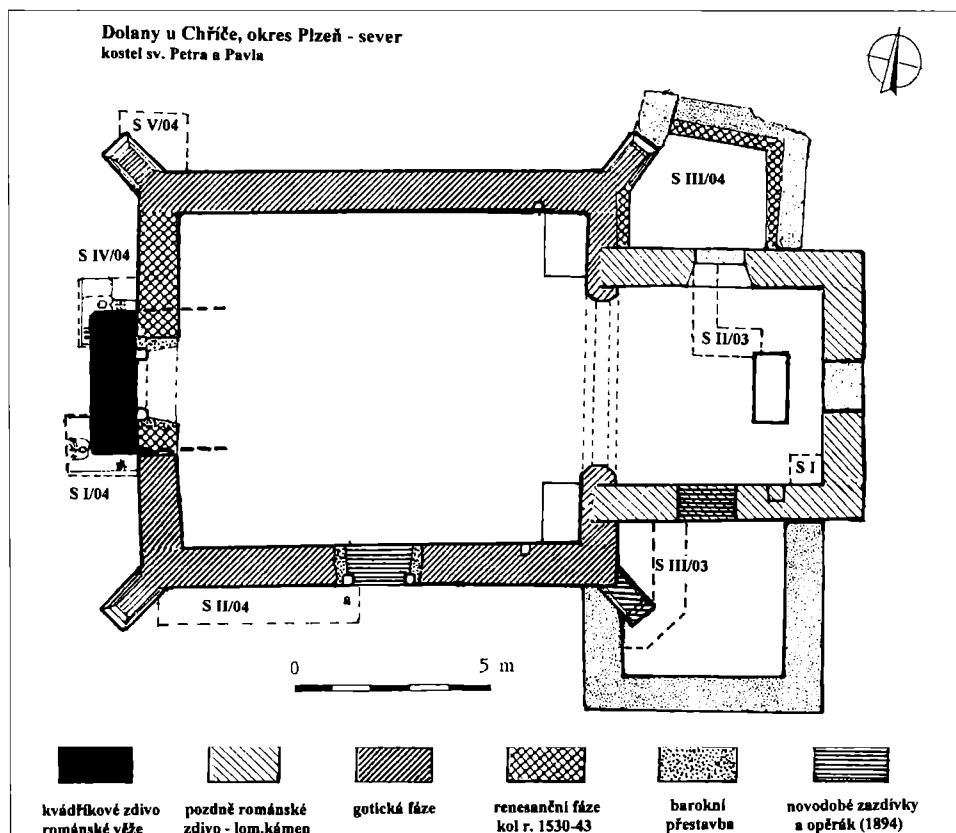
jako barokní. Podle popisu prací bylo r. 1894 zřízeno rovněž okno v západní stěně. Potok byl od kostela odveden a koryto zasypano.

V roce 2004 byla ještě ověřena přístavba při severní stěně presbytáře. Východní základ navazoval na obrys omítek na stěně presbytáře, v SV nároží byl rozebrán, dále byl odkryt severní základ v celé délce (obr. 8, 18). Západní základ se však mírně zaobljuje a je od severního oddělen spárou, směřuje k SV opěráku.

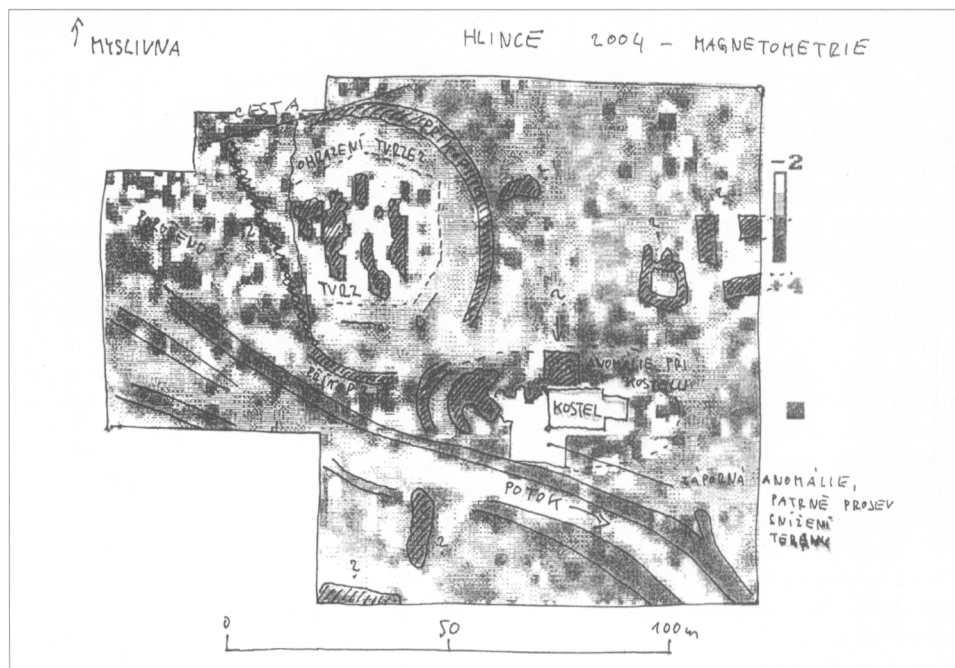
Základ byl stavěn ve dvou fázích, v horním o šíři 60–70 cm je užitá šedá, jemně písčité malta, v dolním cca 1 metr širokém základu je světlebéžová pevná malta. Spodní základ je licovaný, provázán se stěnou sakristie a náleží k němu přízdívka pro klenbu mezi opěrákem a sakristií.

V SV koutu stavby byl odkryt hrob, respektující starší základ. Celá situace napovídá tomu, že jde o přístavbu severní sakristie pravděpodobně v době radikální obnovy kostela v renesanci. Podle vrstev podlah, přiléhajících z vnitřní strany presbytáře, nebyl dříve vstupní otvor v severní stěně otevřen. Není vyloučeno, že starší přístavba byla současně věží, nesoucí zvony, neboť pravděpodobně v této stavební etapě byla odstraněna věž vystupující ze západní stěny. Po zrušení severní přístavby v baroku, kdy ji nahradila nová jižní sakristie, byl zřejmě tento prostor využit i dále, ale byl od úrovně terénu přestavěn. Po zazdění vstupního otvoru musel být přístupný zvenčí, využíván snad jako márnice (šedá jemně písčité malta).

V přístavku nebyla zachycena úroveň podlah, zásypy tmavé kypré hlíny vyplňují celý vnitřek. Při vnějších stranách jsou rovněž tmavé hlíny hrobových zásypů, na rozdíl od interiéru hutné ulehlé. Při severní stěně v hloubce cca 30 cm byla nalezena malá stříbrná záušnice (foto 12b).

Obr. 18. Půdorys kostela s vyznačením fází stavebního vývoje.

Obr. 19. Kostel sv. Petra a Pavla v Dolanech. Interpretace magnetometrického měření (A. Majer 2004).

Při jižní stěně lodi byla položena sonda k ověření obrysu z výsledků magnetometrie. Nebylo nalezeno žádné zdivo, záস্যы hrobů při jižní straně kostela jsou světlehnědé, s jílovitou příměsí, promísené množstvím úlomků lidských kostí a zlomků střešní krytiny (i prejzů). Při zahlobení pod barokním prahem byl nalezen v hloubce 60 cm další, *silně opotřebovaný práh* z šedavého pískovce. Vzhledem k umístění gotických oken v jižní stěně a existenci věže na západě jde o *původní vstup do kostela od jihu*. V úrovni prahu byla nalezena mince z doby vlády Jana Lucemburského (obr. 12c).

Pravouhlý obrys zřetelný při severozápadním nároží obsahoval v sondážích drobné zlomky lomového kamene a bobrovek, pod nimi bylo nehluboko pod terémem světlé podloží, na rozdíl od černé tuhé hlinité, která se objevuje v těsném okolí kostela a jeho interiéru. V tomto prostoru u severní stěny byla při obnově kostela umístěna stavební ohrada, opracováván kámen.

Závěr

Při minimálních nákladech byl proveden stavebně historický a archeologický průzkum tohoto kostelíka (Kamenická 2004). Vzájemným doplněním a možností konfrontování výsledků obou výzkumů bylo docíleno poměrně přesného určení stavebních fází, jejich následnosti. K tomu přispělo srovnání vzorků malty jak ze stěn a zdiva, tak malty z vrstev archeologických sond. Byl potvrzen údaj, že při obnově v renesanci „z prvotní stavby gotické byly ponechány jen základní zdi“ (bez uvedení pramene Kočka 1931, 348).

Pro každou stavební fázi je charakteristický jiný druh pískovce – světlešedý jemnozrný je zastoupen v nejstarší románské fázi (monolitické okénko v západní stěně, záklenek jižního okna, hlavice a patka románského sloupku), v gotice pak byl použit zlatavý, žíhaný hrubozrný pískovec (kvádry opěrných pilířů, vítězného oblouku, ostatní spodní články jižního okna). Ve vrcholné gotice bylo otevřeno vysoké okno v ose východní stěny, po obvodu je osazeno hrubozrným červenavým pískovcem. Ostění vstupů bylo v baroku osazeno šedým hrubozrným pískovcem s příměsí oblázků. Každá stavební fáze je tedy zastoupena jinou

lokalitou výskytu pískovce a pouze u poslední, barokní lze tušit původ pískovců z manětínských či potvorovských lomů, které se nacházely na panství Lažanských.

Dále byla provedena fotogrametrie stavby, výsledky však ještě nejsou dostupné. Magnetometrie, která byla prováděna v létě 2004 v okolí kostela, přinesla řadu zajímavých zjištění.⁴ V nenápadné poloze na poli mezi hájovnou a kostelem byla identifikována tvrz, o níž se zachovala jen letmá zmínka v písemných pramenech (Kočka 1931, 344). Z výsledků měření je patrné, že je téměř kruhového tvaru, opevněna valem a příkopem. Také západně od kostela se rýsuje ovál – snad příkopu a valu, dále se linie shoduje s korytem potoka (obr. 19). K zavodnění příkopů bylo bezesporu využíváno toku potoka od severu. Jižně od koryta potoka jsou znatelné obrysy objektů, také severovýchodně od kostela se objevují půdorysy dalších staveb – v pramenech je uváděna od poloviny 14. století fara (LC I/1, 77). Tvrz i ves zanikla v 2. pol. 15. století, v 16. století pak byl obnoven dvůr dolanský, také Kolovraty Krakovskými (Kočka 1931, 346). Během třicetileté války však zaniká i toto osídlení.

Stáří kostelíka v nivě svědčí o významu tohoto místa již v minulých staletích. Rozložení mladších cest v okolí mě vedlo k názoru, že tady musela řeku překročit zemská stezka do nitra západních Čech, proto byl kostel postaven právě na tomto místě – po překonání hlubokých lesů a řeky Mže. Dnes po brodu není podél regulovaných toků jak potoka, tak řeky ani památky. Terénním průzkumem jsem v létě 2004 zjistila, že na protějším břehu ve svahu ke dvoru Hamouz jsou stopy tří starších cest – prvou, nejstarší je široké mělké úžlabí, přímo směřující vzhůru svahem. Dalším je hluboký úvoz, který se serpentinou stáčí rovněž nahoru ke dvoru. Třetí, nejmladší cesta, se pár metrů od břehu napojuje na starší a podél řeky směřuje ke Zvíkovci. Všechny stoupají z jednoho místa, kde byl podle pamětníků ještě na konci 19. století přívoz. Pár desítek metrů proti proudu tu dříve ústil potok Svatá a nánosy písku a kamení v těchto místech nutně musely vytvářet brod, ještě dnes je řeka v tomto místě poměrně mělká. Také stojí za zmínku, že vyústění starších cest směřuje pak dále na východ, na Podmokly s nálezem keltských duhovek (cca 2 km odtud).

Také písemným pramenům byla věnována při současných průzkumech značná pozornost. K středověkým archiváliím zpracovala výstup PhDr. Blanka Zilyská, z novověkých písemných pramenů k dějinám kostela je několik rozsáhlých výstupů a překladů od PhDr. Ireny Bukačové. Každý z těchto výstupů je svým rozsahem námětem pro samostatnou studii, bude dále prohlubován a výsledky publikovány. Mimo jiné stojí za zmínku působení dvou známých amatérských archeologů v tomto místě – V. Krolmuse a P. Rohoznického, kteří působili v okolních farnostech kolem poloviny 19. století. Podle zápisů oba v těchto místech kopali (a to i v interiéru kostela) a jejich zápisy přinášejí barvitý popis okolní krajiny, stavby kostela i jejich „archeologických výzkumů“ (Rohoznický 1863, rkp.). Všechny tyto písemné prameny a překlady z kronik jsou přílohou stavebně historického průzkumu.⁵

Keramické zlomky, získané z hrobových výplní a pak z vrstvy nejstaršího pohřebiště ještě před stavbou románského kostelíka z věží, určují těžiště osídlení v raném středověku do 12. století, včetně nálezů denáru (obr. 13). Několik keramických zlomků lze datovat do 11. století, nevylučujíc ani osídlení tohoto místa u brodu již v 10. století (obr. 14).

Výsledky výzkumů posledního roku otevírají další otázky a je třeba je dále konfrontovat s poznatky vyplývajícími ze studia písemných pramenů (zmínka o klášteře templářů na místě hájovny, atd.), navázat na poznatky blízkých vědních oborů. Je vhodné doplnit poznatky ohledně průběhu zemských stezek ze středních Čech (Velíz, Podmokly?, Starý Plzenec). V 11. století by tudy mohla vést stezka spojující střed Čech s územím Hedčanů, ve 12. století pak navazuje tato trasa na další místa západně odtud – vzniká plaský klášter, dále hrady v povodí Mže v tomto území a další.

Poznámky

1 Druhotně opracovaná patka románského sloupu, přetesaná v baroku na kropenku.

2 Lic: postava s praporem a velkým štítem v perlovci. Opis +D-SO-EZLAVS; rub: poprsí zleva držící před

- sebou kříž, v perlovci. Opis+S.W-NCEZLAVS. Za určení a konzervaci mincí děkuji PhDr. M. Husovi, Zč muzeum Plzeň.
- 3 Měděný křížek, tzv. Ulrichskreuz – kříž sv. Oldřicha, vyráběl se a používal v tomto provedení především od 2. pol. 17. stol. (ochrana proti přírodním katastrofám a moru, krysám a myším, proti démonům). Zakořpal se často k základům staveb, což může být případ Dolan (uložen mělce u vestavěného západního portálu v baroku), za určení děkuji PhDr. Petru Sommerovi, ARÚ AV ČR Praha.
- 4 Magnetometrii v okolí kostela provedl Ant. Majer, uvedeno jako příloha SHP.
- 5 Za vyhledání písemných pramenů děkuji PhDr. Blance a Bohd. Zilynským, za překlady materiálů novodobých pramenů k historii dolanského kostelíka a obětavou spolupráci a PhDr. Ireně Bukačové, bez které by tato práce nemohla být nikdy dokončena. Za pomoc v terénu a zpracování výstupu pak své kolegyni Mgr. Lindě Foster.

Prameny a literatura

- Arcibiskupský archiv – kart. 1074 (1718, VI) Praha (APA).
- BUKAČOVÁ, I.: Dolanský kostel. Vlastivědný sborník – regionální dějiny severního Plzeňska, č. 3/2003, s. 7–11.
- DURDÍK, T., 1975: BZO 244, s. 87.
- DURDÍK, T., 1979: Povrchový průzkum ZSO Dolany, PS, *Archaeologica historica* 4, s. 211–220.
- Farní kronika Chříč, od r. 1835 (ul. SOA Plasy).
- Farní kroniky a matriky Kožlany (ul. SOA Plasy).
- KOČKA, V., 1931: Dějiny politického okresu Kralovického, Kralovice 1930, s. 344–348.
- LÍBAL, D., 2001: Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek, s. 76.
- Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica... I–X, 1865–69 (LC).
- Pamětní kniha obce křížské (od r. 1914 psal učitel F. Zetek).
- PODLAHA, A., 1912: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Kralovickém, Praha 1912, s. 20–23.
- Regesta decimarum papalium, ed. V. V. Tomek, Praha 1873, s. 44 (RDP).
- ROHOZNICKÝ, F. P., 1863: rkp. deník z pozůstalosti (Literární archiv památníku písemnictví, Staré Hrady u Libáně).
- SMOLÍK F. SLATINSKÝ, 1865: Památky archeologické a místopisné, VI., s. 302–304.
- Výkaz prací, soupis použitého materiálu na opravu – Fond okresního hejtmánství v Kralovicích (S/5 1882–1911) ul. SOA Plasy.

Zusammenfassung

Rettungsgrabung der St. Peter und Paul-Kirche in Dolany (Böhmen)

Das alte Kirchlein in Dolany steht einsam in der Flur des Flusses Berounka, und zwar an der Stelle, wo der aus Mittelböhmen führende Landpfad damals tiefe Wälder und eine Furt überquerte. Im Laufe der Jahrhunderte verödete die Kirche mehrmals, wonach sie wiederaufgebaut wurde. Gegen Ende des vorigen Jahrhunderts war die Kirche schon baufällig, aber im Jahre 2002 trat die Gemeinde Hlince für die Wiederherstellung der Anlage ein. Vorher war es allerdings nötig, die bauhistorische Untersuchung durchzuführen und sie mit einer archäologischen Untersuchung zu ergänzen, um die bauliche Entwicklung der Kirche darzulegen. Die Untersuchung brachte zahlreiche interessante Erkenntnisse: unter anderem bestätigte sie die Tradition uralten Gründung der Anlage – unter dem Fundament der Westwand tritt die Turmbasis der älteren romanischen Kirchleins dar. Darauf folgt das Schiff der gotischen Anlage mit Eckwiderlagern an einen Triumphbogen. Im 15. Jh. verödete die Kirche und der Untergang befahl auch das Dorf und die Fste, die hier nach den Erwähnungen in den Landtafeln standen. In der Renaissancezeit wurde die Kirche radikal erneuert, wobei der alte Turm mit Quaderverband niedergerissen wurde, an dessen Stelle dann die Westwand der Kirche angefügt wurde. In der Barockzeit, um 1720, kam es wieder zu Umgestaltungen; damals wurden die folgenden Arbeiten umgesetzt: Vermauerung oder Entfernung der romanisch-gotischen Fenster und des südlichen Einganges, Eröffnung der neuen grossen Fenster und des westlichen Einganges, Aufbau der neuen Sakristei im Süden und Entfernung des älteren nördlichen Anbaues. Vor dem Ende des 19. Jhs. sollte die Kirche niedergerissen werden – ihrem Zwecke diente sie damals nicht mehr. Die letzte Wiederherstellung wurde im Jahre 1894 nur dank der uralten Tradition verwirklicht.

Abbildungen:

1. Das Tal des Mže-Flusses auf der Trennungslinie zwischen West- und Mittelböhmen. Der Pfeil zeigt den Ort der St. Peter und Paul-Kirche. Im Vordergrund der Hof Dubjany.
2. Wüstung Dolany. Gesamtansicht auf die St. Peter und Paul-Kirche nach der Renovierung im Jahr 2004.

3. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Sonde II/2003 zwischen dem Hauptaltar und der Nordwand des Presbyteriums.
4. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Sonde III/2003 bei der südwestlichen Stütze. Im Fundament befinden sich die Quadersteine aus der Phase der romanischen Kirche. In der Unterschicht war Denar aus den Jahren 1125–1140.
5. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Blick in die Kirche.
6. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Sonde IV/2004 vom Nordwesten. Vor der Westwand der Kirche befindet sich Fundament des romanischen Turms. Durch das Fundament des Turms wurde ein älteres Grab zerstört.
7. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Sonde I/2004. Die Südwand des Turms aus der älteren Phase der Kirche.
8. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Die Nordsakristei.
9. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Das Kapitell der romanischen Säule in der Sekundärlage.
10. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Der Sockel einer romanischen Säule sekundär bearbeitet als Weihwasserbecken.
11. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Ein architektonischer Teil aus der älteren Kirchenphase sekundär eingemauert.
12. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Funde aus den Gräberschichten.
13. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Sonde III/2003. Soběslaus-Denar (1125–1140).
14. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Die ältesten Keramikfunde aus den Gräberschichten.
15. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Profile der Sonde II/2003 beim Hauptaltar.
16. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Grundriß des romanischen Turms.
17. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Nordsakristei, Grundriß der Fundamente.
18. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Grundriß der Kirche mit der Phasenbezeichnung der Bauentwicklung der Kirche.
19. Dolany, St. Peter und Paul-Kirche. Interpretation der magnetometrischen Messungen.

